

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повна назва закладу вищої освіти)

Факультет/інститут _____ геолого-географічний

Кафедра географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Запорожченко О. В.

_____ 20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Соціальна педагогіка

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський)

Спеціальність _____ 014.07 Середня освіта (Географія)

(код і назва спеціальності (тей))

2020 р.

Розробники:
Куделіна Світлана Борисівна – доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру.

Протокол № 1 від. “31” серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Буяновський А.О.)
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від. “5” вересня 2020 р.

Голова НМК

(підпис)

(Сич В.А.)
(прізвище та ініціали)

Вступ.

Навчальна програма дисципліни «Соціальна педагогіка» складена відповідно до освітньо- професійної програми підготовки бакалаврів зі спеціальності «014.07 Середня освіта (Географія)».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є напрями соціально-педагогічної діяльності, специфіка роботи з різними категоріями дітей та молоді у закладах шкільної та позашкільної освіти, засоби реалізації соціально-педагогічної підтримки різного типу.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу. Навчальна дисципліна «Соціальна педагогіка» є складовою частиною блоку вибіркових дисциплін циклу, що складають зміст психолого-педагогічної підготовки та базується на знаннях з курсів: «Історія педагогіки», «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Загальна та вікова психологія», «Політологія», «Етика та естетика», «Валеологія та моніторинг здоров'я школяра. Оволодіння теоретичними основами, вміннями і навичками організації освітнього процесу в закладах середньої освіти є підґрунтям для проходження здобувачами вищої освіти педагогічної практики.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретичні основи соціальної педагогіки
2. Середовище і формування особистості
3. Соціально-педагогічна діяльність в системі соціальних інститутів

1. Мета та завдання курсу

Метою вивчення курсу «Соціальна педагогіка» є професійно- педагогічна підготовка студентів до здійснення соціально-виховної роботи у закладах шкільної та позашкільної освіти, соціально-педагогічної підтримки різного типу та соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями дітей та молоді.

Завдання навчальної дисципліни полягає в ознайомленні з основними категоріями соціальної педагогіки, напрями соціально-педагогічної діяльності; актуалізації знань студентів у галузі соціології, психології й педагогіки з проблем соціалізації й виховання особистості; формуванні у студентів цілісного уявлення про фактори й закономірності соціального розвитку дитини; розкритті основних теоретичних положень соціально- педагогічної діяльності; сприянні розумінню специфіки соціально- педагогічної роботи з різними категоріями дітей та молоді; наданні чіткого уявлення про основні форми й методи соціально-педагогічної роботи; формуванні емоційно позитивного ставлення до подальшої професійної діяльності.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

– **ЗК1** - Знати й розуміти предметну область та розуміння професійної діяльності

– **ЗК5** - Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

– **ЗК10** - Здатність до адаптації та дії в новій ситуації

– **ФК6** - Здатність здійснювати професійну діяльність вчителя географії, класного керівника, педагога-організатора позакласної та позашкільної виховної роботи на основі аналізу та осмислення педагогічної діяльності, застосування творчого підходу, інноваційних методів та освітніх технологій для відповідного забезпечення належної якості навчально-виховного процесу в закладах освіти

– **ФК8** - Здатність застосовувати набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, знання сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальних і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків географії

Кінцеві програмні результати навчання (вміння та навички), формуванню яких сприяє навчальна дисципліна «Менеджмент освітніх закладів»:

– **ПРН5** - знає психолого-педагогічні аспекти навчання і виховання учнів: вікові та індивідуальні психологічні особливості особистості учня, основні психічні процеси, зміст педагогічних теорій, основні категорії педагогіки, методи педагогічних досліджень,

закономірності, принципи та методи навчання та виховання, особливості фізичного розвитку учня, функціональні обов'язки вчителя та класного керівника тощо

– **ПРН8** - знає елементи теоретичного й експериментального (пробного) дослідження в професійній сфері та методи їх реалізації, розуміє сутність дисциплін, їх місце та роль у формуванні різносторонньо розвиненого фахівця географа

– **ПРН12** - застосовує набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, сучасні методики і освітні технології, в тому числі і інформаційні, для забезпечення для формування в учнів загальних і предметних компетентностей, здійснення міжпредметних зв'язків та формування основ цілісної природничо-наукової картини світу відповідно до вимог державного стандарту

– **ПРН24** - аналізує державний стандарт основної (базової) середньої школи і навчальні програми з географії та природознавства для планування і конструювання основних видів навчальної діяльності учнів

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

знати :

– сутність теорії і практики соціально-педагогічної роботи, виникнення, становлення і розвитку соціальної педагогіки як галузі інтегрованих знань;

– предмет соціальної педагогіки і її головні функції;

– специфіку соціалізації як соціально-педагогічного явища, особливості її чинників;

– різні форми соціально-педагогічного впливу на особистість;

– специфіку формування відносин в соціально-виховному середовищі;

– методи, засоби і організаційні форми соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю, основи методики соціального виховання;

– основи соціально-педагогічної віктимології;

– вітчизняний та світовий досвід соціально-педагогічної діяльності.

вміти:

– забезпечувати доцільне соціально-педагогічне втручання в процес соціалізації дітей, підлітків, молоді;

– надавати допомогу сім'ї і традиційним інститутам виховання, виконуючи роль посередницької ланки між ними та особистістю;

– збирати, аналізувати, систематизувати інформацію про соціальні проблеми дітей, молоді, прогнозувати напрям їх продуктивної діяльності;

– здійснювати педагогічне керівництво процесом соціального виховання у сім'ї, за місцем проживання, у виховних організаціях;

– здійснювати корекційний вплив на дітей та молодь, які знаходяться у кризових станах та конфліктних ситуаціях.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи соціальної педагогіки

Тема 1. Соціальна педагогіка: предмет, завдання, функції

Педагогіка як наука про передачу досвіду одного покоління іншому, про процес виховання і навчання дітей та дорослих, про процес освіти народу і самовиховання особистості.

Соціальна педагогіка як частина педагогіки . Предмет і методи соціальної педагогіки Терміни соціальної педагогіки : соціалізація особистості , соціальне виховання

, соціальна робота. Функції соціальної педагогіки: виховна, соціально-правова, соціально-реабілітаційна . Прикладні завдання соціальної педагогіки.

Поняття “соціально-педагогічний процес”. Структура соціально-педагогічного процесу. Види соціально-педагогічної діяльності. Напрями здійснення соціальної роботи з дітьми та молоддю: соціальна профілактика, соціальне обслуговування, соціальні послуги, соціальна допомога, соціальна реабілітація.

Ключові поняття педагогіки: просвіта, освіта, навчання і виховання, система виховання і

система навчання, розвиток, виховання і формування особистості, педагогічний процес .

Тема 2. Парадигми розвитку та базові теорії соціальної педагогіки

Парадигмальний підхід в діяльності соціального педагога. Парадигма як теорія (модель постановки і вирішення проблеми), яка прийнята в якості зразка для вирішення соціально-педагогічних завдань. Гносеологічні, світоглядні та загальнонаукові парадигми в соціальній педагогіці. Специфічні парадигми соціальної педагогіки. Педагогічна, соціологічна та соціально-педагогічні парадигми в розвитку соціальної педагогіки.

Поняття про наукові теорії. Мотиваційно-потребова теорія А.Маслоу. Теорії навчання. Теорія діяльності. Культурно-історична теорія Л.Виготського. Теорії розвитку. Теорія соціальної компетентності. Особистісно-орієнтовані теорії.

Тема 3. Теоретичні засади соціального виховання

Про теорію соціального виховання. Пануючі підходи до розуміння сутності процесу соціального виховання. Про поняття суб'єкт і об'єкт. Цілеспрямований розвиток людини як об'єкт соціального виховання. Особистість як індивідуальний суб'єкт соціального виховання. Групові та соціальні суб'єкти системи соціального виховання. Специфічні принципи соціального виховання. Цінності соціального виховання. Види соціального виховання: освіта (просвіта), організація соціального досвіду, індивідуальна допомога.

Тема 4. Педагогічна культура й педагогічна майстерність соціального педагога/працівника, його професійний портрет

Поняття „культура”, „педагогічна культура”, „соціально-педагогічна культура”. Структура соціально-педагогічної культури і характеристика її основних компонентів. Взаємозв'язок соціально-педагогічної культури з професійною майстерністю. Типові рівні прояву педагогічної культури соціального педагога/працівника. Шляхи підвищення педагогічної культури соціального педагога/працівника. Професійний портрет соціального педагога, характеристика його комунікативних, аналітичних, організаторських, прогностичних та проектувальних вмінь.

Змістовий модуль 2. Середовище і формування особистості.

Тема 5. Соціально-виховне середовище. Проблеми взаємодії і життєдіяльності суб'єктів соціального виховання

Соціально-виховне середовище як сукупність умов життєдіяльності особистості. Системотворчі фактори цього середовища – діяльність, спілкування та взаємини. Механізм організації соціально-виховного середовища.

Структура взаємодії суб'єктів соціального виховання: суб'єкти взаємодії, завдання і цілі, норми і цінності, засоби, ситуація взаємодії. Взаємодія (функціонально-рольова і емоційно-міжособистісна) індивідуальних суб'єктів соціального виховання. Характер процесу взаємодії (кооперативний чи конкурентний).

Поняття життєдіяльності. Сфери життєдіяльності. Спілкування, його основні види (рольове, партнерське, товариське, міжособистісне). Пізнання (практичне, наукове) в процесі спілкування, освіти, самоосвіти, соціального виховання. Діяльність (предметно-практична та духовно-практична). Гра. Спорт. Умови, при яких людина стає суб'єктом кожної із сфер життєдіяльності/

Тема 6. Соціально-педагогічна інфраструктура роботи з дитиною в територіальній громаді.

Сучасні підходи до розуміння громади. Громада як мезорівень соціального середовища. Соціалізуючі функції громади. Територіальна громада як поле соціально-педагогічної діяльності. Особливості впливу різних типів населених пунктів і їх територіальних громад на соціально-педагогічну роботу з дитиною.

Характеристика соціальних інститутів за місцем проживання. Об'єкти соціально-педагогічної роботи за місцем проживання. Напрями діяльності соціального педагога за місцем проживання. Основні форми та методи роботи соціального педагога за місцем проживання. Клуби за місцем проживання: історія та сучасність. Головна мета, основні завдання та напрями діяльності.

Тема 7. Сім'я як соціокультурне середовище виховання і розвитку особистості та об'єкт

соціально-педагогічної діяльності.

Місце і роль сім'ї в соціалізації особистості. Сім'я як соціальний інститут. Параметри сім'ї. Закономірності функціонування сім'ї.

Соціальний статус сім'ї. Соціальні функції сім'ї. Поняття батьківства та батьківської позиції. Виховання в сім'ї як соціально-педагогічне явище. Криза сучасної сім'ї: основні проблеми. Сім'я як посередник між соціумом й індивідом. Типологія сімей. Функціонально неспроможні сім'ї. Педагогічні впливи, спрямовані на подолання суперечностей між ціннісними орієнтаціями сім'ї та суспільства. Шляхи підвищення виховних можливостей родини. Напрями соціально-педагогічної роботи з сім'єю. Особливості соціально-педагогічної роботи з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Змістовий модуль 3. Соціально-педагогічна діяльність в системі соціальних інститутів

Тема 8. Соціально-педагогічний захист дитинства та родини: загальні положення.

Проблеми соціально-педагогічного захисту дитинства в контексті гуманістичної парадигми захисту прав людини. Напрями реалізації соціально-педагогічного захисту дитинства. Захист дитинства як комплекс державних заходів і зусиль громадських організацій. Короткий огляд міжнародних та вітчизняних правових документів, спрямованих на охорону основних прав дітей в світі і Україні. “Загальна декларація прав людини”, “Декларація про права інвалідів”, “Конвенція про права дитини”. Головні громадянські права особистості. Особливості соціально-педагогічного та соціального захисту і соціалізації представників уразливих категорій дітей та молоді. Значення соціально-педагогічної підтримки дитячо-юнацького руху. Недоліки та суперечності соціально-правового забезпечення охорони дитинства в Україні.

Тема 9 Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, які залишилися без батьківського піклування

Сирітство та бездоглядність як соціальні явища. Категорії дітей, що потребують усиновлення, опіки й піклування, підтримки з боку держави. Форми державного піклування та сімейного влаштування дітей-сиріт – усиновлення, опіка (піклування), прийомна сім'я, ДБСТ, притулок, будинок дитини, школа-інтернат. Теоретичні засади та принципи соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Орієнтовні методи і методики роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Організація надання соціально- педагогічної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування. Реінтеграція вихованців інтернатних закладів.

Тема 10. Інноваційні процеси у соціально-педагогічній діяльності. Соціально- педагогічна діяльність як соціальне управління.

Поняття інновації та інноваційних процесів у соціально-педагогічній діяльності. Класифікація інновацій, їх основні характеристики та етапи впровадження. Співвідношення понять “передовий досвід”, “інновації”, “експеримент” у соціально-педагогічній діяльності. Виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового досвіду соціально-педагогічної діяльності. Виявлення потреб та шляхи здійснення інновацій у соціально-педагогічній діяльності. Сутність інноваційної діяльності соціального педагога.

Поняття „управління”. Управління у сфері соціально-педагогічної діяльності. Основні типи управління. Принципи і методи управління в соціальній педагогіці. Проектування і планування соціально-педагогічної діяльності. Контроль соціально-педагогічної діяльності і звітність

3. Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка : схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
2. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій / О. І. Бондарчук. – К. : Кондор, 2001. – 120 с.
3. Василькова Ю. В. Методика и опыт работы социального педагога : Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Ю. В. Василькова. – М. : Издательский центр

- «Академия», 2001. – 160 с.
4. Василькова Ю. В., Василькова Т. А. Соціальна педагогіка / Ю. В. Василькова, Т. А. Василькова. – М. : Академия, 2002. – 440 с.
 5. Волонтери в соціальній роботі : навч. посіб. – К. : Главник, 2006. – 128 с.
 6. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка / соціальна робота : Навчальний посібник / Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлебик С. Р. – К. : ІЗМН, 1997. – 392 с.
 7. Мудрик А. В. Введение в социальную педагогику / А. В. Мудрик – М. : МПСИ, 1997. – 568 с.
 8. Мустаева Ф. А. Основы социальной педагогики : Учебник для студентов высших педагогических учебных заведений / Ф. А. Мустаева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Академический проект, 2001. – 416 с.
 9. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога / Р. В. Овчарова – М. : ТЦ «Сфера», 2001. – 480 с.
 10. Основи батьківської компетентності : Навч. посіб. / За ред. І. Д. Зверевої. – К. : Науковий світ, 2006. – 157 с.
 11. Оржеховська В. М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: Навч.-метод. посіб. / В. М. Оржеховська. – К. : ВіАн, 1996. – 352 с.
 12. Основы специальной педагогики и психологии / [Трофимова Н. М., Дуванова С. П., Трофимова Н. Б., Пушкина Т. Ф.]. – СПб. : Питер, 2006. – 304 с.
 13. Сейко Н. А. Соціальна педагогіка : Курс лекцій / Н. А. Сейко. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-тет, 2002. – 260 с.
 14. Соціальна педагогіка : Курс лекцій / Под общ. ред. М. А. Галагузовой. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 416 с.
 15. Соціальна педагогіка : Підручник / за ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.
 16. Соціальна робота / соціальна педагогіка : Понятійно-термінологічний словник / За заг. ред. І. Д. Зверевої – К. : Етносфера, 1994. – 87 с.
 17. Соціально-педагогічні основи протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей: навч.- метод. посібник / за заг. ред. К. Б. Левченко, Л. Г. Ковальчук, О. А. Удаलोвої. – К. 2010. – 314 с.
 18. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів : Навч.- метод. посібник / за редакцією К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної, І. І. Цушка. – К. : ФОП «Чальцев», 2008. – 384 с.
 19. Соціальна робота : технологічний аспект : навч. посіб. / за ред. проф. А. Й. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
 20. Тюптя Л.Т. Соціальна робота : теорія і практика / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – К.: ВМУРОЛ «Україна», 2004. – 408 с.
 21. Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини та підвищення виховного потенціалу громади / За заг. ред. Г. М. Лактіонової. – К. : Науковий світ, 2004. – 96 с.

Додаткова література

1. Антология педагогической мысли Древней Руси и Русского Государства XIV–XVII вв. – М. : Педагогика, 1985. – 478 с.
2. Антология педагогической мысли России второй половины XIX – начала XX вв. – М.: Педагогика, 1990. – 632 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 576 с.
4. Глазиріна В. М. Методологічні негаразди соціальної педагогіки / В. М. Глазиріна // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2008. – №4. – С. 4–10.
5. Глазиріна В. М. Педагогіка сучасної школи: Навч. посібник для студентів педагогічних ВНЗ / В. М. Глазиріна. – Донецьк : Норд-Прес, 2006. – 220 с.
6. Євтух М. Б. Соціальна педагогіка : Підручник / М. Б. Євтух, О. П. Седюк. – 2-ге вид.

стереотип. – К. : МАУП, 2003. – 232 с.

7. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: Навч.-метод. комплекс / Автор.-упоряд.: О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, З. П. Кияниця, В. О. Кузьмінський та інш. / За заг. ред.: І. Д. Звереві, Ж. В. Петрочко – К. : Фенікс, 2007. – 528 с.

8. Методичний посібник з питань створення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій в Україні / керівн. авт. кол. А. Г. Зінченко. – К., 2007. – 130 с.

9. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка : Навчальний посібник / С. С. Пальчевський. – К. : Кондор, 2005. – 560 с.

10. Парфановіч І. І. Соціальна профілактика : курс лекцій / І. І. Парфановіч. – Тернопіль: ТДПУ, 2009. – 159 с.

11. Эйдемиллер Е.Г. Психотерапия семьи / Е.Г. Эйдемиллер. – Спб., 2001. – 425 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Методи діагностики успішності навчання: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, звіт за інформаційними повідомленням, термінологічний диктант, тестування, контрольні роботи за змістовими модулями.